

05 AGUSTOS 1987

ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

SAYI : 3

KAYSERİ — 1986

İSLÂM DİNİNE GÖRE REENKARNASYON

Yrd. Doç. Dr. Celal KIRCA

GİRİŞ :

Kur'ân-ı Kerîm, insanlara Allah'ın emir ve yasaklarını bildiren; insanın Allah ile, insanın insanlar ile ve insanın eşya ile olan münasebetlerini anlatan ilâhî bir kitaptır. Genellikle her ilmin kendine has bir öğrenme ve ondan istifade etme metodu vardır. Kur'ân ilimlerini bilmenin ve öğrenmenin de ayrı bir metodu vardır ve bu, diğerlerinden çok daha farklıdır.

Tabii ve pozitif ilimler, insan zihninin tabiat olaylarına adanmış olması ve bilinen metodların kullanılmasıyla kurulmuştur. Bilinen metodlar ise, gözlem, deney ve bu yollardan genellemeye veya çözümlemeye gitmektir. İlmî şüphe, araştırmanın başlangıç noktası, soğuk kanlılık, peşin hükümlerden uzak olma ve tarafsızlık ilmî anlayışın ilk ve zarurî şartlarıdır. Bu araştırma metoduyla elde edilen ilmî neticeler ve hükümler, sâde ve tek boyutludur. Ağırlığı olan cisimler düşer veya su 100 derecede kaynar gibi. Pozitif ilimlerin bu kesinliği, sebep netice münasebetlerinin tayin ettiği «Determinizm» prensibi gereğidir. Bu ilimlerle meşgul olan ilim adamları, onun kurallarına uygun olarak düşünüp muhâkemelerini ona göre yapmak mecburiyetiyle karşı karşıyadırlar.

Aynı metod, psikolojik, sosyolojik ve tarihî olaylara uygulandığı zaman, pozitif ilimlerdeki kadar kesin ve net neticeler elde edilememektedir. Çünkü işin içine bütün yönleriyle insan unsuru girmiştir. Birçok benzerlikler ve yakınlıklar bulunsa da, insanlara ait her davranışın temelinde mutlaka bir orijinal yön bulunmaktadır. Bu sebeble tabiat olaylarında olduğu gibi kesin genellemeler yapmak imkanı yoktur.

Kur'ân ilimlerine gelince, bu konu diğer ilimlerden tamamen farklıdır. Zira Kur'ân, zaman ve mekan kayıtlarından münezze, mutlak hürriyet ve irade sahibi bir Yaratıcı tarafından zaman ve

mekanla kayıtlı ve cüz'î irade sahibi bir varlığa okusunlar, anlasınlar ve düşünsünler diye indirilmiştir (1).

Gerek kaynak ve gerekse mahiyet farkı dolayısıyla Kur'ân-ı anlamak ve O'ndan gereği gibi istifade etmek için, O'nu rasgele bir kitap gibi okumak asla yeterli değildir. Zira O'ndaki hükümler ve neticeler, tek yönlü ve tek boyutlu değildir. Bilakis O'nun hükümleri, çok yönlü ve çok boyutludur. Böyle bir muhtevayı, tabii ilimlerde kullandığımız pozitif düşünce ve metodlarıyla anlamaya ve kavramaya çalışmak, veya pozitif ilim mantığı ve metodu ile sınırlandırmaya çalışmak asla doğru bir yaklaşım tarzı değildir. Zira G. Welshauvers'in de dediği gibi, «Her meslek, bir zihniyet yaratır» (2). Bu nedenle bazı meslek mensupları, daha ziyade materyalist bir anlayışa sahip oldukları halde, bazı meslek sahipleri de spiritualist bir anlayışa sahiptirler.

Pozitif ilimlerin neticeleri ve kanunları, Kur'ân'ın her ayetini olmasa bile, bazı ayetlerini daha iyi anlamamıza ve kavramamıza yardımcı olmaktadır. Zira geçmişte manası ve muhtevası pek anlaşılamayan bazı ayetler, pozitif ilimler yardımıyla bugün kısmen çözülmüş bulunmaktadır. Kur'ân'ın bilinen bir zahirî anlamı vardır. Kur'ân'ın bu anlamı, herkese ve her akla hitabeder. Fakat, bu anlamın ötesinde, daha pek çok mana kapıları bulunmaktadır. Bu kapıları açabilmek için bazı bilgilere ve ilimlere ihtiyaç vardır. Pozitif ilimler ise, Kur'ân'daki bu mana kapılarını açacak anahtarlardan sadece biridir ve asla tek anahtar değildir.

Pozitif ilimlerin sahası ve konusu dışında kalan, fakat Kur'an ve Hadis'in haber verdiği pek çok olay ve gerçek bulunmaktadır. Bu olay ve gerçekleri, pozitif ilim metodlarıyla anlamak ve yorumlamak da mümkün değildir. Bir müslüman, Kur'ân ve Hadis haber verdiği ve naklettiği için bunlara inanmak zorundadır. Zira bu, imanının ve müslüman olmasının bir gereğidir. İnanmak zorunda olduğu bu gerçekler arasında ruh, şeytan ve cin de bulunmaktadır. Hem Kur'ân ve hem de pek çok hadis, ruh, şeytan ve cinnin varlığından bahsetmekte, özellikle şeytanın şerrinden inananları, sakındırmaya çalışmaktadır.

Ruhun varlığını kabul edenler, sadece müslümanlar değildir. Hak ve batıl pek çok din mensubu kişi, ruhun varlığına inanmak-

1. Yusuf, 12/2, Nisa, 4/82, Bakara, 2/242, Ankebut, 29/43.

2. G. Welshauvers, Psikoloji, Tercüme, Mustafa Şekip Tunç, İstanbul, 1952, s. 66.

tadır. Ruhun varlığına inananlar arasında, eskiden olduğu gibi günümüzde de bazı insanlar ve gruplar, ruhun bir başka bedende yaşadığına yani tenasüh'e (reenkarnasyon) inanmaktadırlar. Bu isbat etmek için de tabii olaylardan ve kendilerinin sun'î olarak yaptıkları ruh çağırma seanslarından istifade etmektedirler.

1. Reenkarnasyon Nedir ?

Reenkarnasyon, tekrar doğma ve tekrar bedenlenme ve yeniden doğuş olarak tarif edilmektedir. Diğer bir ifade ile reenkarnasyon, ölümden sonra ruhun yeniden insan bedenine girerek dünyaya tekrar gelmesi inancıdır (3). Bu inanç, dünyanın en eski inançları arasında yer alır. Carra De Vaux, İslâm Ansiklopedisine yazdığı «Tenâsüh» maddesinde, bu inançla ilgili bilgiler verir ve bu inancın Hind kaynaklı olduğuna dikkati çeker. Şehristanî de İslâm Fırkaları arasında Gulat-ı Şî'a'nın bu inanca sahip olduğunu nakleder (4).

Çağımızda da bu inanca sahip olan pek çok insan ve grup bulunmaktadır. «Ruh ve Madde» dergisinin naklettiğine göre, Prof. Ian Stevenson, reenkarnasyonu doğrulayan bine yakın olay tesbit etmiştir (5). Ülkemizde de reenkarnasyonu doğrulayan olaylar, buna inananlarca tesbit edilmiş bulunmaktadır. Nitekim onların bu konuda ileri sürdükleri çarpıcı örneklerden biri de Enis Behiç Koryürek'tir. 1112 senesinde Trabzon'da öldüğünü söyleyen Çedikci Süleyman Çelebi adında birisi, 1946 - 1949 yılları arasında Enis Behiç Koryürek'e gelerek O'na eski devrin ifadesiyle ve düşünmeksizin birtakım şiirler yazdırmış, hatta ayetler ve hadisler ezberletmiştir. O'na Farsça kıt'alar söyletmiş ve bazı kehanetlerde bulundurmıştır (6). Enis Behiç daha sonra bu şiirleri bir araya getirerek «Vâridât-ı Süleyman» adıyla neşretmiştir.

Acaba bu inancın ve bu tür olayların mantıklı bir açıklaması yapılabilir mi ? Bu kavram neleri içermektedir ? Bu inanç, onun varlığını kabul edenlerce ne anlama gelmektedir ? Gaibten gelen bu şaşırtıcı belirtilere ve bilgilere ne anlam verilebilir ? Bütün bu soruları bir tarafa bırakarak, geçmişte ve gelecekte güncelliğini korumuş ve korumaya devam edecek olan, gazete, dergi, kitap ve hat-

3. Carra De Vaux, Tenasüh, İslâm Ansiklopedisi, 12/1, s. 158. İst. 1974.

4. Şehristanî, el-Milel ven'Nihal, Beyrut Tarihsiz, (el-Fasl'ın kenarında) 2/11.

5. Ruh ve Madde Dergisi, Haziran 1984, sayı, 293, s. 17.

6. Sinan Onbulak, Ruhî Olaylar ve Ölüm Sonrası, İstanbul 1975, s. 50.

ta filimlere konu teşkil eden bu inanç, acaba İslâmî akide ve prensiplerle ne ölçüde uzlaşmakta veya uzlaşmamaktadır ? Zira bazı reenkarnasyonculara göre, müslümanlık, tenasühü kabul etmiş bulunmaktadır. Bunlara göre, dinimizin 14 asır evvel ortaya koymuş olduğu bir çok hakikatler gibi, maalesef bu hakikat de, ilmi yetenekleri ve dinler tarihine ait bilgileri noksan bir takım tefsircilerin sınırlı ve basma kalıp görüş ve tefsirine kurban gitmiştir (7).

Acaba gerçek, tensühe inananların söyledikleri gibi midir ? Yoksa başka bir izah tarzı daha var mıdır ? Varsa nedir ? Gerçekten ruh çağırma seanslarında, madde ötesi birtakım varlıklarla veya bir tek varlıkla ilgi kurulduğu bilinmekte ve değişik usul ve metodlarla da doğrulanmaktadır. Ancak bu madde ötesi varlığın veya varlıkların ruh olup olmadığını veya söylediklerinin tam gerçeği yansıtıp yansıtmadığını kesinlikle bilemiyoruz. Bildiğimizi de söyleyemeyiz. Zira bu varlıklar, ne demişler ve ne söylemişlerse ona inanılmakta ve söylediklerinin doğruluğuna ve yanlışlığına bakılmaksızın aynen kabul edilmektedir.

Gelen ruh mudur ? Değil midir ? Her söylediği doğru mudur ? Acaba bir ihtimal dahi olsa yalan söylediğini veya söyliyebileceğini niçin hesaba katmıyoruz ? Kur'an ve Hadislerde bu konuda bir bilgi var mıdır ? Varsa bu bilgiler nelerdir ? Bu sorulara daha ziyade Kur'an'ın ışığında cevap vermeye çalışacak, hadislerden ve müfessirlerin görüşlerinden de istifade ederek bir sonuca ulaşmaya gayret edeceğiz. Varacağımız sonuç, Kur'an ve hadislerin ışığında, fakat bize göredir. Konuya bir başka açıdan yaklaşım tarzıdır.

1. Hayat ve Ölüm :

«Her can ölümü tadacaktır» (8). Bu değişmeyen ve asla değişmeyecek olan bir hayat kanunudur. Hayat ve ölümün amacı, imtihandır, denenmedir (9). Öyleyse «Allah'ı nasıl inkâr edersiniz ki, siz ölümler idiniz, O, sizi diriltti. Yine öldürecek, yine diriltecek, sonra O'na döndürüleceksiniz» (10). «Nutfeden insanı yarattı, ona biçim verdi. Sonra ona yolu kolaylaştırdı. Sonra onu öldürdü ve kabre koydu. Sonra dilediği zaman onu yeniden diriltir» (11).

7. Onbulak, a.g.e., s. 321.

8. Ali İmran, 3/185.

9. Mülk, 67/2.

10. Bakara, 2/28.

11. Abese, 80/19 - 22.

Bu ayetler, hayat ve ölümün yaratıcısını ve yaratılış sebebini şüpheye yer vermiyecek bir biçimde kesinlikle açıklamaktadır. Yaratılan Allah, yaratılış sebebimiz ise imtihandır. Her doğan varlık, bir müddet yaşadıktan sonra ölmektedir. Bu bir hayat kanunudur ve asla değişmemektedir. Ancak Kur'an-ı Kerim'de hayatta iken öldürülen, fakat yeniden bu dünyada diriltlen altı olaydan bahsedildiğini görmekteyiz. Bu altı olaydan beşi bir medenî sure olan Bakara'da yer almakta, diğeri ise Al-i İmrân ve Mâide surelerinde geçmektedir. Kur'an'ın mevcut tertibine göre nakledeceğimiz bu altı olaydan,

Birincisi, Bakara suresinin 55 ve 56. ayetlerinde anlatılan olaydır : «Bir zaman da : «Ey Mûsâ, biz Allahı açıkça görmedikçe sana inanmayız» demiştiniz de derhal sizi yıldırım çarpmıştı. Siz de bunu görüyordunuz. Sonra belki şükredersiniz diye sizi ölümünüzün ardından tekrar diriltmiştik.»

İkincisi, Bakara suresinin 72 ve 73. ayetlerinde anlatılan olaydır :

«Hani siz bir adam öldürmüştünüz de onun hakkında birbirinizle atışmıştınız, oysa Allah, gizlediğinizi ortaya çıkaracaktı. Onun için «(ineğin) bir parçasıyla O öldürülene vurun» demiştik. İşte Allah böylece ölüleri diriltir, size ayetlerini gösterir ki düşünesiniz.»

Üçüncüsü, Bakara Suresinin 243. âyetinde anlatılan olaydır :

«Şu binlerce kişi iken ölüm korkusu ile yurtlarından çıkanları görmedin mi ? Alah onlara ölün dedi de sonra kendilerini diriltti. Şüphesiz Alah, insanlara karşı ikram sahibidir. Ama insanların çoğu şükretmezler»

Dördüncüsü, Bakara suresinin 259. ayetinde anlatılan olaydır :

«Yahut şu kimse gibisini (görmedin mi) ki, duvarları, çatıları üstüne yığılmış (alt üst olmuş) ıssız bir kasabaya uğramıştı : «Allah bunu böyle öldürdükten sonra nasıl diriltecek ? demişti. Allah da kendisini yüz sene öldürüp sonra diriltti. «Ne kadar kaldın» dedi. Bir gün ya da bir günün birazı kadar kaldım, dedi. Allah «hayır» dedi. Yüz yıl kaldın. Yiyecek ve içeceğine bak, bozulmamış. Eşğine bak, seni insanlar için (kudretimize) bir işaret kılalım diye (bunları böyle yaptık) Kemiklere bak, nasıl onları birbiri üstüne koyuyor, sonra onlara et giydiriyoruz. Bu işler ona açıkça belli olunca : Biliyorum Allah her şeye kadirdir, dedi.

Beşincisi, Bakara suresinin 260. ayetinde anlatılan olaydır :

«İbrahim de bir zaman : «Rabbim ölüleri nasıl dirilttiğini bana göster» demişti. Allah «inanmadın mı?» dedi. İbrahim : Hayır (inandım) fakat kalbim kuvvet bulsun diye (görmek istiyorum) dedi. O halde kuşlardan dördünü tut, onları kendine çek, (iyice incele) sonra (kesip) her dağın başına onlardan birer parça koy. Sonra onları kendine çağır sana gelecekler. Bilki Allah daima galip ve hikmet sahibidir» dedi.

Altıncısı, Al-i İmran suresi 49. ayetiyle Maide suresi 110. ayetinde anlatılan Hz. İsa'nın olayıdır. Aynı olay, iki yerde, fakat biraz farklı bir biçimde anlatılmaktadır. Bu olay, Maide suresi 110. ayetinde şöyle anlatılmaktadır : Allah demişti ki, «Ey Meryem oğlu İsa, sana ve annene olan nimetimi hatırla, hani seni Ruh'u'l-Kudüs (Cebrail) ile desteklemiştim, beşikte ve yetişkin iken insanlarla konuşuyordun, sana Kitab'ı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğrettim. Benim iznimle çamurdan kuş şeklinde bir şey yaratıyor, içine üflüyordun, benim iznimle kuş oluyordu. Anadan doğma körü ve alacayı benim iznimle iyileştiriyordun, benim iznimle ölüleri (hayata) çıkarıyordun ve İsrail oğullarını senden savmışım. Hani senden onlara açık deliller getirdiğin zaman içlerinden inkar edenler : «Bu açık bir büyüden başka bir şey değil» demişti.

Bu altı olaya ilaveten bir mağarada uzun seneler uyuyarak kalan ve daha sonra uyandırılan «Ashab-ı Kehf» i de sayabiliriz. Her ne kadar öldükten sonra diriltilmemişlerse de, öldükten sonra dirilmeye bir misal teşkil etmektedir. «Allah'ın (öldükten sonra diriltme) va'dinin gerçek olduğunu ve kıyametin mutlaka geleceğini, onda asla şüphe olmadığını» (12) insanlara göstermek için bu olayı Allah yaratmıştır.

Bu altı olayın genel tahliline gelince, müracaat ettiğimiz kaynak kitapların hemen hemen hepsi, bu olayları bir gerçek ve bir mu'cize olarak kabul ederler. Üzerinde durulan ve kısmen de olsa farklı yorum yapılan tek olay, Bakara suresi 55 ve 56. ayetinde anlatılan olaydır.» Siz de bunu görüyordunuz» ifadesine dayanılarak, gerçekten onlara ölüm gelip gelmediği tartışılmış, bir kısım müfessirler, hakikaten öldüler ve sonra diriltildiler (13), derlerken, bir

12. Kehf, 18/21.

13. Taberî, Camiu'l-Beyan, Mısır, 1968, 1/291, 292; İbn Kesîr, Tefsîr, Kahire, Tarihsiz, Tahkik, Abdülaziz Ganîm, M. Ahmet Aşûr ve İbrahim Elbennâ, 1/133 İbn Kuteybe, Te'vilu Müşkili'l-Kur'ân, Kahire, 1973 s. 501. Fahrud-

kısım müfessirler de, gerçekte onlara ölüm gelmediğini, ancak korkunç bir manzara karşısında kaldıklarından sanki kendilerine ölüm gelmiş gibi olduklarını söylerler (14). Diğer beş olay üzerinde herhangi bir görüş ayrılığı olmadığına göre, bu olayı da onlar gibi hakiki anlamda anlamada bir sakınca yoktur. Kaldı ki pek çok müfessir, bu olayı hakiki anlamda anlamışlardır.

Daha dünyada iken öldürülen sonra da tekrar diriltilen insanların başından geçen bu olaylar, Kehf suresi 21. ayette de açıklandığı gibi, ölüm sonrası hayatın gerçek olduğuna inanan ve inmayan herkese açıkça göstermek içindir. Bu örnekler, o devirdeki insanlar için hissi bir mu'cize olmuş ve onları bu hissi mu'cize ile imana, özellikle ahirete imana davet etmiştir. Bu olayların Kur'ân'da anlatılması ise, akli bir mu'cizedir. Çünkü bu olayları anlatan Allah, olayların anlatıldığı yer ise O'nun kitabı Kur'ândır. Kur'an ise ilmi, edebî ve akli mu'cizelerle dolu bir kitaptır. Her müslümanın inanması gereken bir kitap. Bu nedenle O'na ve Onda nakledilen her olaya inanmak icabeder. Yukarıda da açıkladığımız gibi, bu olaylar hakiki anlamda yorumlanmış ve asla te'vili cihetine gidilmemiştir.

Ölen her canlı, yeniden dirilecek ve mutlaka hesaba çekilecektir. Bu olaylar, bunun mümkün olduğunu bu dünyada gösteren örneklerdir. Allah kudretini her an göstermeye kadiridir. Öldüren de diriltten de O'dur. Diriltmeyi, bir mu'cize olarak bu dünyada da yapar. Bunlar, insanlara bir öğüt ve bir ibrettir.

3. Ruh Nedir ?

«De ki : Ruh Rabb'immin emrindendir. Size ilimden pek az bir şey verilmiştir» (15) Ruh Allah'ın emrinden, yani O'nun yaratma işlerindendir. Onun mahiyetini ancak Allah bilir. Ruhun kendisini göremiyorsak da, varlığını yaptığı işlerden anlıyoruz. Allah'a en yakın yaratık ruhtur. Ruh hayat kaynağıdır. Her şeye canlılık veren O'dur (16). İbn Esir'e göre ruh, pek çok anlamlarda kullanılmaktadır. En yaygın anlamı ise, cesede hayat veren şeydir (17).

din Razî Mefatihü'l-Gayb, Tahran Tarihsiz, 111/84, Kadî Beydevî, Envaru't Tenzil, Mısır, 1968, 1/57, Kurtubî, el-Cemî'u li Ahkâmî'l-Kur'ân, Beyrut, Tarihsiz, 1/404, 405. Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul, 1936, 1/359.

14. Prof. Dr. İsmail Cerrahoğlu, Prof. Dr. Talat Koçyiğit, Kur'an-ı Kerîm Meâl ve Tefsiri, Ankara, 1984 1/128, Prof. Dr. Süleyman Ateş, Kur'an-ı Kerîm'in Yüce Meali ve Çağdaş Tefsiri, Ankara, 1982, 1/71.

15. İsrâ, 17/85.

16. S. Ateş Kur'an-ı Kerîm ve Yüce Meâli, Ankara Tarihsiz, s. 289.

17. İbn Esir, en-Nihâye, Beyrut, Tarihsiz, 2/271.

Kur'ân-ı Kerîm'de ruh kelimesi, farklı anlamlarda ve şekillerde tam 21 yerde geçmektedir (18). Bu ayetlerde «ruh», bazen Cebrail, bazen Kur'ân, bazen mü'minlere manevî bir destek, bazen de Allah'ın ruhu anlamlarında kullanılmaktadır (19).

E. E. Calverley, İslâm Ansiklopedisine yazdığı «Nefis» maddesinde ruh ile ilgili geniş bilgiler vermekte ve İbn Kayyim el-Cevziye'nin de görüşlerini eseri «Kitabu'r-Ruh» dan özetleyerek nakletmektedir. İbn Kayyim'e göre ruh, vücudumuzdan mâhiyet itibari ile farklı bir vücut olup, ışık tabiatında, yüksek, hafif, canlı, hareketle muttasıftır ve su güle nasıl nüfûz ederse, vücûdumuzun azalarına da öyle nüfûz eder; yaradılmıştır, fakat ebediyyen devam edecektir, uyku esnasında muvakkaten vücuttan ayrılır, vücut ölünce, ilk muhâkeme için ondan ayrılır, Münker ve Nekir tarafından sorguya çekilmek için tekrar vücuda döner, peygamber ve şehidler durumunu müstesna, kıyamet gününe kadar mezarda kalır, saadet ve cezanın önceden tadını alır.» (20).

Ölüm, ruhun bedenden çıkması, diğer bir ifade ile ruhun bedenden ayrılmasıdır. İnsan ölünce cesedi, mezara konur, ruhu iyi ruhlar alemine gider. Ancak ölüm halinde tamamen beden etkisinden kurtulan ruh, gezer dolaşır, içinde yaşadığı bedenin de çevresinde bulunur. İşte ölümünden sonra vukubulacak sorguda ruhun bedene dönmesi, beden yanına bulunması ve aynen beden içinde imiş gibi sevinç veya azab duyması anlamına gelir. Yoksa ruhun bir daha bedene dönmesi, ona yeniden hayat vermesi, maddi beden kalkıp oturması, başın kabrin tahtasına değmesi mümkün değildir. Allah'ın yaratış yasasına ve ayetlerin açık ifadesine aykırıdır (21).

Kur'ân-ı Kerîm, ölüm sonrası ruhun durumuyla ilgili şu bilgileri vermektedir :

18. Bakara, 2/87, 2/253, Nisâ, 4/171, Maide, 5/110, Nahl, 16/2, 16/102, İsra, 17/85, Şuara 26/193, Gâfir, 40/15, Mücadele, 58/22, Mearic, 70/4, Nebe', 78/38, Kadr, 97/4, Şurâ, 42/52, Meryem, 19/17, Enbiya, 21/91, Tahrim, 66/12, Secde, 32/9, Hicr, 15/29, Sâd, 38/72.
19. Onu ruhu'l-Kuds ile destekledik, Bakara, 87, Allah onların kalblerine imanı yazmış, onları kendinden bir ruh ile desteklemiştir. Mücadele, 22. Böylece kendi emrimizden sana bir ruh vahyettik. Şurâ, 52. De ki, ruh Rabbin emindendir. İsra, 85, Ona ruhumdan üflediğimde, Secde, 9.
20. E. E. Calverley, İ.A. 9/182, İbn Kayyim el-Cevziye, Kitabu'r-Rûh, Haydarabât, 1318, s. 58, 59 ve ayrıca bakınız. 231, 232. Ruhun lügat anlamları için bakınız : Cevherî, Sıhah, Mısır, 1376, ruh maddesi.
21. S. Ateş, İnsan ve İnsanüstü Ruh, Melek Cin İnsan, İstanbul, 1979, s. 95.

«Allah yolunda öldürülenlere, «ölüler» demeyin, hayır, onlar diridirler, ama siz farkında olmazsınız» (22).

«Allah yolunda öldürülenleri ölüler, sanma, hayır (onlar) diridirler, Rableri katında rızıklanmaktadırlar.» (23).

«Kim Allah'a ve Elçisine itaat ederse işte onlar, Allah'ın nimet verdiği peygamberler, siddikler, şehidler ve salihlerle beraberdir. Onlar ne güzel arkadaşlardır.» (24).

«Allah öleceklerin ölümleri anında, ölmeyeceklerin de uykuları esnasında ruhlarını alır. Ölmelerine hükmettiği kimselerinkini tutar, diğerlerini bir süreye kadar salıverir. Doğrusu bunda düşünen kimseler için dersler vardır» (25).

«Onlardan birine ölüm gelince : Rabbim, beni geri çevir belki yapmayıp (noksan) bıraktığımı tamamlar, iyi işler işlerim, der. Hayır, bu kendi sözüdür. Tekrar diriltilecekleri güne kadar arka-larında geriye dönmekten onları alıkoyan bir berzah (engel) vardır» (26).

İbn Ömer'den nakledilen bir hadiste Resulullah : Sizden biriniz öldüğü zaman, sabah akşam o kimseye varacağı yer gösterilir. Eğer cennetlik ise cennetteki yeri, eğer cehennemlik ise cehennemdeki yeri gösterilir. Ve kıyamet günü Allah cesetleri diriltinceye kadar o kimseye şu gördüğün yer, senin makamındır, denilir» (27). Bir diğer hadislerinde ise : «Kabir, ya cennet bahçelerinden bir bahçe, ya cehennem çukurlarından bir çukurdur» (28).

Bu ayet ve hadislerden anlıyoruz ki, ruhlar diridirler veya cennet gibi bir yerde yaşamaktadırlar, ya da cehennem gibi bir yerde azab içindedirler. Mü'minin suresi 100. ayeti, böyle azab içinde olan ruhların tekrar geriye dönüp salih amel yapmak isteyeceklerini, fakat bunun asla mümkün olmadığını açıkça anlatmaktadır. Ayette «Berzah» tabiri geçmektedir. Bu tabir, tensüh inancının anahtar kelimesidir. Kur'ân'da açıkça tenasühü reddeden tek ayet, mü'minin suresinin 100. ayetidir ve anahtar kelimesi de «Berzah» tır. O halde berzah nedir ?

22. Bakara, 2/154.

23. Al-i İmran, 3/169.

24. Nisâ, 4/69.

25. Zümer, 39/42.

26. Mü'minin, 23/99, 100.

27. İbn Mace, Sünen, Zühd, 32. Buharî, Cenaiz, 90, Müslim, Cennet, 65.

28. Tirmizî, Sünen, Kıyame, 26.

Berzah, İbn Esir'e göre, iki şey arasında bulunan bir engeldir (29). Ebu Saïd'den rivayet edilen bir hadiste Resulullah : Dünya ile ahiret arasındaki şey, berzahdır» (30) buyurmuştur. Ragıb el-İsfahânî'ye göre, Berzah, engel ve maniadır, iki şeyin arasındaki sınırdır. Ölüm ile kıyamet arasındaki şeye de berzah denir (31).

Taberî'ye göre de berzah, engeldir. Müşrikler ölünce, tekrar geriye dönmek için Allah'a «bizi geri gönder de salih amel işleyelim» diyecekler, fakat onları tekrar geriye döndürmeyecektir. Zira onları geriye dönmekten alıkoyan bir «berzah» vardır. Kıyamet gününde kabirlerinden yeniden diriltilinceye kadar orada kalacaklardır (32). Yine Taberî'nin naklettiğine göre, Mücahid, Dahhak ve İbn Zeyd, berzahı, ölüm ile yeniden diriliş arasındaki yer ve zaman olarak yorumlamışlardır (33).

Zemahşerî (34), Râzî (35), Kurtubî (36), Şevkânî (37), Alusî (38) ve Sıddık Hasan Hân (39) «berzah» ı, ölümle dünyaya tekrar dönüş arasındaki engel olarak açıklamışlardır.

Bu ayet ve bu ayetin yorumlarından kesinlikle şunu anlıyoruz ki, inkarcı ruhlar, kabir azabını gördüklerinde dünyaya tekrar dönmek isteyecekler, fakat asla dönemiyeceklerdir. İnkarcı ruhların geriye dönemiyeceğini anlatan başka ayetler de mevcuttur. Fakat bu ayet kadar, açık ve net değildirler (40). Bunlar arasında en dikkatı çeken «Helak ettiğimiz, bir ülkeye artık (dünya hayatı) haramdır. Onlar bir daha (hayata) dönemezler» (41) ayet-i kerimesidir.

Taberî'nin naklettiğine göre, Ebu Ca'fer'e «geriye dönüşten» sorulmuş O'da bu ayeti okuyarak, Allah'ın helak ettiği bir kavmin

29. İbn Esir, en-Nihaye, 1/118.

30. İbn Esir, a.g.e., 1/118.

31. Ragıb el-İsfahânî, el-Müfredât, Mısır tarihsiz, Berzah maddesi, s. 56.

32. Taberî, Tefsir, 18/52, 53.

33. Taberî, a.g.e. 18/53.

34. Zemahşerî, Keşşâf, Beyrut, Tarihsiz, 3/42.

35. Râzî, Keşşâf, Beyrut, Tarihsiz, 3/42.

36. Râzî, Mefatihü'l-Gayb, 24/120.

37. Kurtubî, el-Camî', 12/150.

38. Şevkani, Fethu'l-Kadir, Beyrut, Tarihsiz, 3/498, 499.

39. Âlusî, Ruhü'l-Maani, Beyrut, Tarihsiz, 18/64.

40. Sıddık Hasan Han, Fethu'l-Beyan, Kahire, 1965, 6/308.

41. Enbiya, 21/95, Secde, 32/10-12. Yasin, 36/31, 32, 49, 50.

42. Enbiya, 21/95.

tekrar dünyaya dönüşünün mümkün olmadığını söylemiştir (42). Aynı kanaati, Fahrüddin er-Râzî (43) ve Kurtubî (44) nin de paylaştıklarını görmekteyiz. Hatta Kurtubî, öldükten sonra ruhlar dünyaya tekrar dönmiyeceklerdir zira bunda hiç bir faide bulunmamaktadır, der (45).

Kur'ân-ı Kerîm'de inanan ruhların durumu ile ilgili, inkarcı ruhlarca olduğu gibi açık bir ifade bulunmamaktadır. Ancak Al-lalî yolunda öldürülenleri ölümler sanma, hayır, (onlar) diridirler, Rableri katında rızıklanmaktadırlar» (46) ayeti bize, kısmen de olsa bir işaret vermektedir. Kurtubî bu ayetin yorumunda, onlar her ne kadar ölseler ve cesetleri toprak da olsa, ruhları diğer mü'minlerin ruhları gibi yaşamaktadır. Sanki dünya hayatında devamlı yaşıyormuş gibi, ölüm anından itibaren cennet nimetleriyle rızıklandırılırlar (47), demektedir. Fahrüddin er-Râzî de, «Ateş sabah akşam ona sunulur. Kıyamet koptuğu gün de : Fir'avn ailesini azabın en çetinine sokun» (deriz) (48) ayetine dayanarak ehl-i azaba, azab verebilmek için onları kıyametten önce de yaşattığını söyler (49) «Ey huzura eren nefis, razı edici ve razı edilmiş olarak Rabbine dön. İyi kullarımın arasına gir. Cennetime gir» (50) ayetine dayanarak da bu durumun hemen ölümden sonra olduğunu, zira «fethulî» deki «fâ» nın fâ-i takibiyye olarak kullanıldığını ifade eder (51). Râzî'nin bu yorumlardan amacı, kabir azabının varlığını isbat etmek içindir.

Hiz. Peygamber de, kabir hayatı ile ilgili şu bilgiyi vermektedir: «Sonra mü'mine : Artık rahat uyu, rahat et denilir. Bunun üzerine o mü'min, «siz de gidiniz şu mutlu hayatımı aileme haber veriniz» der. Melekler ise buna karşılık şöyle derler : Allah seni kıyamet gününde şu, mübarek mezarından yeniden diriltene kadar gelin ve güvey uykusunu gibi uyu...» (52).

Bu hadis ve Al-i İmran suresi 169. ayetinden de anlıyoruz ki, inanan ruhlar, yeniden diriltinceye kadar gelin ve güvey uykusunu

-
42. Taberî, Tesir, 17/86.
 43. Râzî, Mefatihü'l-Gayb, 22/220.
 44. Kurtubî, el-Cemî', 11/341.
 45. Kurtubî, a.g.e., 11/341.
 46. Al-i İmran, 3/169.
 47. Kurtubî, a.g.e., 4/269.
 48. Mü'min, 40/46.
 49. Kâzî, a.g.e., 9/89.
 50. Fecr, 89/27 - 30.
 51. Râzî, a.g.e. 9/91.
 52. Tirmizî, Sünen Cenaiz, Azabu'l-Kabr, 69/20, H.N. 1071.

gibi bir uyku ile rızıklandırılmışlardır. Mutlu ve huzurludurlar. Cennet nimetleri gibi nimetler içinde olan bu inanan ruhlar, neden tekrar dünyaya gelmek istesinler ? Bunun izahını yapmak güçtür.

Buraya kadar zikrettiğimiz ayet ve hadislerin anlamlarından ve yapılan yorumlardan anlıyoruz ki, insan öldükten sonra ruhu, adına berzah veya ruhlar alemi dediğimiz bir yere gidecek ve orada yeniden dirilişin olacağı güne kadar bekleyeceklerdir. Fakat bu gidişin, dünyaya bir başka bedende dönüşü asla olmayacaktır. Nasıl ki ana rahminden çıkan bir çocuk, yeniden tekrar oraya dönmüyorsa, bu dünya hayatından çıkarak kabir hayatına giden bir ruh da oradan çıkarak geriye tekrar dönemiyecektir.

Ölümle bedenden ayrılan ruhlar, berzah aleminde toplanırlar. Orada dünya hayatında olduğu gibi, faaliyetlerde bulunma, bazı noksanları telafi etme imkânı da yoktur. Artık amel safhası bitmiş, hesap vermek için bekleme dönemi başlamıştır. Her çeşit ibadet ve amelin yapıldığı yer sadece dünyadır. Bundan amaç da, imtihandır, denemedir. «Her can ölümü tadacaktır. Sizi bir imtihan olarak hayr ile de şer ile de deniyoruz. Neticede bize döndürüleceksiniz» (53) ayeti, bu gerçeği ifade eder.

Ölümle birlikte mükellefiyet, yani ibadet ve amel de sona erer. Nitekim Hz. Peygamber, İnsan öldüğü zaman ameli kesilir. Ancak yaptığı üç şeyden dolayı, (sadece) sevabı devam edip gider. Toplumaya yönelik sadaka, faydalı ilim ve kendisine hayır duada bulunacak evlad» (54) buyurarak ölümle birlikte mes'uliyetin de sona erdiğini açıklamaktadır. Mes'uliyetin bitiminden sonra hesap vermek için bekleme dönemi başlar. Kur'an'ın ifadesiyle bir gün Allah, bizi çağırır ve hepimiz onun çağrısına uyarız. Sanırsınız ki, kabirde) pek az kaldık (55).

«Allah, kıyamet günü için adalet terazilerini kurar. Hiç bir kimseye haksızlık edilmez. (insanın yaptığı iş) bir hardal tanesi ağırlığınca da olsa, onu ortaya çıkarıp getirir. Hesabı görecektir olan da Allah'tır (56).

Herkesin kazandığı yalnız kendine aittir. Kendi (günah) yükünü taşıyan hiç kimse, bir başkasının (günah) yükünü taşımaz. Sonra dönüşünüz Rabbinizedir» (57).

53. Enbiya, 21/35.

54. Müslim, Vasiyye, 14, Ebu Davud, Vasayâ, 14, Tirmizî, Ahkâm, 36.

55. İsrâ, 17/52.

56. Enbiyâ, 21/47.

57. En'am, 6/164.

«Ona inandık» demektedirler. Ama uzak yerden (ta dünyadan imanı) almak, onlar için nasıl mümkün olsun ? Halbuki daha önce onu inkar etmişlerdi. Uzak yerden görülmeyene taş atıyorlardı. Artık kendileriyle arzu ettikleri şey arasında perde çekilmiştir» (59).

Bu ayetler, İslâm'ın suç ve ceza prensibini ortaya koymaktadır. İslâm'da ferdî mes'uliyet yani ferdî ceza ve mükafaat prensibi vardır. Hiç bir kimse, bir başkasının günahından dolayı, ceza görmediği gibi, mükafaat da görmez. Herkes, yaptığı işin karşılığını iyi veya kötü yine kendisi görür. Bu genel prensibi ile de İslâm, reenkarnasyon'u reddeder. Tenasüh'e inananlara ve hipnoz seanslarında elde edilen bilgilere göre, kafir olan bir kişinin ruhu, bir diğer kişide müslüman olarak yaşayabilmektedir. Aynı şekilde katil, günahkâr ve âsi bir kişinin ruhu da, bir başka kişi de, suçsuz, itaatkâr ve katillik suçunu işlemeyen yaşayabilmektedir. Yani kâfir bir kişinin ruhu, bir başka kişide müslüman; katil bir kişinin ruhu bir başka kişide katil olmadan da yaşayabilir. Değişik kişilerde değişik kişiliklere sahip olan bu ruh, acaba hangi kişiliği ile hesap verecektir ? Müslüman olarak mı ? Kafir olarak mı ? Yoksa katil olarak mı ? En az iki üç, hatta yedi sekiz kişide hayatını yaşadığına inanılan bir ruhun, ceza veya mükafaat görmesi nasıl mümkün olacaktır ? Bu soruların cevaplarını İslâm'ın bu prensibiyle izah etmek mümkün değildir. Açıkça görülüyor ki, reenkarnasyon inancı, İslâm'ın suç ve ceza prensibi yani ahiret inancıyla açıkça çelişmekte ve çatışmaktadır.

Farzedelim ki, reenkarnasyon gerçektir ve tekrar ruhlar dünyaya dönüş yaparak bir başka bedende bir başka kişilikle hayatını yeniden yaşamaktadır. Orada azab gören bir ruhun, yeni hayatında inkârcı günahkâr ve asi olmaması, ibadet ve taatla günlerini geçirmesi, kabir hayatını açıkça hatırlaması ve açıklaması gerekirdi. Halbuki bunun böyle olduğunu kesinlikle söyleyemeyiz. Gerek tabii ve gerekse hipnoz seanslarında görülen EKMNEZÎ hallerinde sujenin söyledikleri ve naklettikleri hep bu dünya hayatı ile alakalı olmakta ve asla kabir hayatı ve sonrasına at bilgiler vermemektedir. Öyleyse bu durumda iki ihtimal var demektir. Ya ölen kişinin ruhu, kabre girmiyor, orada hesap vermiyor, ne ceza ne de mükafaat görüyor. Herhangi bir yerde bir başka bedene girinceye kadar aylak aylak dolaşıyor. Ya da ölen kişinin ruhu kabre

58. İsrâ, 17/15, Ayrıca bakınız : Zümer, 39/7, Necm, 53/38.

59. Sebe' 34/52 - 54.

giriyor, hesap veriyor, ceza görüyor veya mükafaat görüyor. Bundan dolayı da tekrar geriye dönerek dünyaya gelemiyor.

Ayet ve hadislerin açık beyanına göre, geriye dönüş asla mümkün değildir. Yine ayet ve hadislerin açık beyanına göre ölen kişinin ruhu, hesap vermek üzere ruhlar alemine gitmekte ve oradan geri gelmemektedir. Öyleyse Ekmnezi ve şahsiyet değişikliklerini (60), kısaca reenkarnasyonu doğrular mahiyette sujenin söylediklerini ne ile ve nasıl izah edeceğiz? Zira gerek tabii olaylarda gerekse hipnoz seanslarında reenkarnasyonu doğrulayan konuşmalar ve bilgiler elde edilmektedir. Bu olayların makul izahı nasıl yapacağız?

1. Sovyet parapsikologları, reenkarnasyon hadisesinin trans halinde iken, esasen mevcut birtakım kabiliyetlerin geliştirilmesinden ibaret olduğunu, dışarıdan bir şey katılmadığını söylemektedirler (61).

Bu izah tarzı, onların materyalist dünya görüşüne ve anlayışına tamamen uygun olup aksini düşünmek zaten mümkün değildir.

2. Elmalı'lı Hamdi Yazır'a göre ise, büyük şahsiyetlerin ruhlarını çağırıp getirme iddiaları yalan, uydurma ve saçmadır. Ancak habis ruhları, sefiş şahsiyetlerin ruhlarını afsunlayıp topladıkları ve bu suretle yüce ruhlara zarar vermeye çalıştıkları da bir gerçektir (62).

Elmalı'nın izahı sadece ruh çağırma ile ilgili olup tenasühü kapsamamaktadır. Ancak bu izahı, bu konuda da bize bir fikir verebilir.

3. Gerek ruh çağırma seanslarında ve gerekse reenkarnasyon olaylarında gelenlerin ruh değil, cin veya şeytanın olması ihtimalidir.

Bu ihtimal daha kuvvetli ve dinî anlayışa daha uygun olmaktadır. Zira gelen varlıkların söyledikleri şeyler ve verdiği bilgiler kısmen doğru çıksa da, çoğu kere yalan ve yanlış olmaktadır. Özellikle şahsiyet değişikliklerinde verilen bilgiler, bir fikir montajı imajını vermektedir. Eskiden beri bilinen bir diğer gerçek daha vardır ki, o da cin toplama ve çağırma faaliyetleridir. Ruh çağır-

60. Tahir Özakkaş, Hipnoz, Ankara, 1985, 1/443 - 450.

61. Ayhan Songar, Çeşitleme, İstanbul, 1981. s. 20.

62. Elmalı'lı, Hak Dini, 8/6365, 6366.

ma seanslarıyla, cin çağırma seansları arasında yapılacak bir karşılaştırma, bu ikisi arasındaki münasebeti ve aynılığı ortaya çıkarır sanırım.

İslâmî kaynaklarda tenasühle ilgili geniş bilgiyi, İbn Hazm, el-Fasl fi'l Milel adlı eserinde yapmakta ve bu konuda Resulullah'dan herhangi bir haberin gelmediğini söylemektedir (63).

Cin Nedir ?

Ragib el-İsfahânî'ye göre cin, bir şeyi örtmek anlamındadır. (64). Cennet, ağaçla örtülmüş bahçe, cünun ise, akla örtülmüş perde yani delilik demektir. Cin tabiriyle, gözle görülmeyen ruhanî varlıklar kastedilir. Kur'ân-ı Kerîm, bilinen, gözüken ve maddî bir yapıya sahip olan varlıklardan da bahseder. Bu ruhanî varlıklar, melek, şeytan ve cindir. Melekler, nurdan, (65) cinler ise duman-sız ateşten yaratılmışlardır (66). Kur'ân'da cinlerin yaradılışı ve davranışları ile ilgili pek çok ayet bulunmaktadır.

Şeytan ise, Kur'ân'ın açık ifadesine göre, cinlerden biridir ve ilk isyan eden cindir» (67). «Meleklerle Adem'e secde edin demiştik, secde ettiler yalnız İblis etmedi. O cinlerdendi» (68) ayeti bunu açıkça ifade etmektedir. Yine Kur'ân'ın beyanına göre, cinler insanlardan önce yaratılmış varlıklardır (69). Hz. Peygamberden önce bazı araplar, cinlere tapmışlardır (70). Nasıl ki, insanların ilk asisi ve ilk günahkarı, kardeşi Habîl'i öldüren Kabîl ise, Allah'a isyan eden ruhanî varlıkların ilki de şeytandır. Ruhanî varlıklar, Ragib İsfahânî'ye göre üç kısma ayrılmaktadırlar :

- a) Hepsi hayırlı olan varlıklar ki, bunlar meleklerdir.
- b) Hepsi şerli olan varlıklar ki, bunlar şeytanlardır.
- c) Hem hayırlısı hem de şerlisi olan varlıklar ki, bunlar cinlerdir (71).

Fahrüddin er-Râzî de aynı kanaati paylaşarak, cinlerin bir kısmının hayırlı, bir kısmının da şerli olduğunu söyler (72). Şey-

63. İbn Hazm, el-Fasl, Beyrut Tarihsiz, 1/90 - 94.

64. Ragib el-İsfahânî, el-Müfredât, Cin Maddesi.

65. Müslim, Sahih, Zühd, 60, 33/60 H.N. 2996. Kurtubî, el-Cami', 10/23.

66. Rahman, 55/15.

67. Kehf, 18/50.

68. Kehf, 18/50.

69. Hicr, 15/27.

70. En'âm, 6/100.

71. R. İsfahânî, el-Müfredât, Cin Maddesi,

72. Râzî, Mefatihul-Gayb, 30/148.

tan ise, insanları kötülüğe sevkeden kafir cinlerdir. Şeytan denilince habis ve kafir cinlerin başı olan İblis hatıra gelir. İblis, Hz. Adem'i kışkandığından ve kibrinden dolayı, Allah'ın huzurundan kovulmuştur. Kendisine kıyamete kadar yaşama yeteneğı verilmiştir. Bütün cinlerin kafirlerine de şeytan denir. Ayrıca bütün kötülükleri telkin eden, kötü yollara iten şirret canlılara da mecazen şeytan denir (73).

İbn Esîr, (74) ve Zemahşerî'ye (75) göre de, İblis, cinlerin kafirlerine denir. İblis, insanlara önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından sokularak, kötülükleri güzel gösterir, onları şükürden alıkoyar ve böylece onları azdırır (76). İblis, kendisini gizler, başka ad altında kendisini gösterir, insanlara bazı şeyleri unutturur (77).

İslâm Ansiklopedisine cin maddesini yazan D.B. Macdonald'a göre cinlerin şeytanla olan ilişkisi pek belli değildir (78). Bununla beraber, Kehf suresi 50. ayetinde geçen «O cinlerdendi» ifadesi, bize bu ilişkiyi bir yönüyle açıklamakta ve cin ile şeytanın menşe' birliğine dikkati çekmektedir. İnsan gibi cinnin de yaradılış amacı vardır ve bu da Allah'a kulluktur (79). Hz. Peygamber, hem insanlara hem de cinlere Peygamber olarak gönderilmiştir (80). Kur'ân-ı Kerîm bu hususu, şu ayetleriyle açıklar :

«Cinlerden bir topluluk Kur'ân dinlediler de, şöyle dediler : Biz harikulâde güzel bir Kur'ân dinledik. O, doğru yola iletiyor. O'na inandık. Artık Rabbimize hiç bir şey ortak koşmayacağız» (81).

«Meğer bizim beyinsiz (İblis veya cinlerin kafirleri) Allah hakkında saçma şeyler söylüyorlarmış» (82).

Bu ayetlerden de anlıyoruz ki, «cinler de insanlar gibi mükelleftirler. Cinler, sözlerimizi işitirler ve dilimizi anlarlar. Cinlerin mü'min olanları da başkalarını imana davet eder» (83). Cinler ara-

73. Süleyman Ateş, Kur'ân-ı Yüce Meâli ve Çağdaş Tefsiri, Ankara, 1982, 1/41.

74. İbn Esîr, en-Nihaye, 1/308.

75. Zemahşerî, Keşşâf, 1/273.

76. A'raf, 7/16, Hicr, 15/39, A'raf, 7/17, Hicr, 15/40.

77. En'am, 6/68, Kehf, 18/63, Yusuf, 12/42. Mücadele, 58/19.

78. Macdonald, Cin Maddesi İ.A. 3/192.

79. En'am, 6/112, Zariyat, 51/56.

80. Razi, Mefatihul-Gayb, 30/153.

81. Cin, 72/1-2.

82. Cin, 72/4.

83. Razi, a.g.e., 30/153.

sında müşrik, Yahudî ve Hristiyan olanlar bulunduğu gibi, ahireti inkar edenler de bulunmaktadır (84). Kur'ân'ın beyanına göre, insanlardan bazı erkekler, cinlerden bazı erkeklere sığınır ve onların kibir ve azgınlıklarını artırır. Kur'ân-ı Kerim'in bu konudaki beyanı aynen şöyledir :

«Doğrusu insanlardan bazı erkekler, cinlerden bazı erkeklere sığınarlardı da onların kibir ve azgınlıklarını artırırlardı» (85).

Cinler, semalara yükselmişler ve vahiy dinlemişlerdir. Bir söz duyunca da, bire dokuz katarak onu nakletmişlerdir. Cinler ateşten yaratıldıkları halde bu keyfiyetten uzaklaşarak şekil değiştirebilmişlerdir (86). Cinler, prangalara bağlanarak esaret altında ağır ve ince işlerde istihdam da edilmişlerdir (87). Nitekim Kur'ân-ı Kerim'de bu olay şöyle anlatılmaktadır : «Rabbinin izniyle cinlerden bir kısmı, onun (Süleyman'ın) önünde çalışırlardı. Onlardan kim emrimizden sapsa, ona alevli azabı tattırırdık. Ona (Süleymana) dilediği gibi, kaleler, resimler, havuzlar kadar geniş leğenler ve sabit kazanlar yaparlardı» (88).

Cinler insanlara zarar verirler. Bunu da yine insanlar aracılığı ile yaparlar (89). Cinler son derecede güçlü varlıklardır. Kur'ân-ı Kerim'de cinlerin gücü ile ilgili bize şu bilgi verilmektedir : Cinlerden biri, Belkıs'ın tahtını, Hz. Süleyman tahtından kalkmadan önce Yemen'den Filistin'e getirebileceğini söylemiş, fakat Hz. Süleyman daha çabuk olmasını arzu ettiğinden bu teklifi kabul etmemiştir (90). Cinler hayat sahibi varlıklardır. Fakat hayat bilinmeyen bir gerçektir (91). Cinlerin bildiğimiz kadarıyla bünyeleri yoktur. Eş'ariye göre, zaten hayat için bünye de şart değildir (92).

Bir gün, bir cin Hz. Peygambere hücum etmiş ve Hz. Peygamber de onu yenerek mescidin direğine bağlamak istemiştir. Ancak Hz. Süleyman'ın duası hatırına geldiğinden onu bağlamamış ve kovmuştur (93). Yine Hz. Peygamberin haber verdiği göre, cin-

84. Razi, a.g.e. 30/157.

85. Cin, 72/6.

46. Al-i İmran, 3/169.

86. Razi, Mefatihü'l-Gayb, XXX/160.

87. Elmalılı, Hak Dini, VII/5385.

88. Sebe' 34/12 - 13.

89. Elmalılı, a.g.e., VII/5402.

90. Neml, 27/39.

91. Elmalılı, a.g.e., VII/5385.

92. Razi, a.g.e., XXX/150.

93. ez-Zebidî, Tecrid-i Sarih, Ter. Ahmed Naim, Ankara, 1960, 11/402 - 406.

ler de insanlar gibi ölümlüdürler (94). Hz. Peygamber'in peygamberliğini, arap kahinleri, cinler vasıtasıyla haber almışlardır (95). Peygamberimiz de cinlerden Allah'a sığınmıştır (96).

Mekke'de Yusuf suresinden sonra nazil olan Hicr suresinin 6. ayetinde Cenab-ı Hak, müşriklerin Hz. Peygambere şöyle dediklerini nakletmektedir : «Dediler ki : Ey kendisine zikr (Kur'an) indirilmiş olan, sen mutlaka cinlenmiş (delirmiş) sin.» Bu ayetin meâlinde Süleyman Ateş, şunları yazmaktadır : «Eskiden Arabistan'da şiir bir san'at olmaktan çok, cinlerle, gizli kuvvetlerle temas kurulup onlardan bir takım bilgiler alma mesleği idi.» Cin herkes ile konuşmaz, ancak bir adam seçip onunla konuşurdu. Her cinnin seçtiği bir şâir vardı. Erkek veya dişi cin, bir adamı sevgisine lââyık görünce, hemen o kimsenin üzerine çullanır, onu yere atar, göğsüne çıkar ve onu dünyada kendisinin sözcüsü olmağa zorlardı. İşte şiir seremonisi böyle başlardı. O andan itibaren o adama şâir denirdi. Şairle cin arasında çok içten bir ilişki kurulurdu. Her şâirin, zaman zaman kendisine ilham veren özel bir cinni vardı. Şâir genellikle kendi cinnine Halil (samimi dost) derdi. Şairle ilişki kuran cin, insan isminden biriyle anılırdı. Meselâ büyük şâir el-A'sâ'nın cinninin adı Mishel idi. Mishel kesici bıçak demektir.

İşte müşrikler, Hz. Peygamberi de böyle cinden ilham alan bir şâir zannettiklerinden dolayı ona «mecnun şâir», «öğretilmiş mecnun», «kâhin» büyücü demişlerdi. Mecnun cin - çarpmış demektir. Basitce «deli» anlamına gelir. Fakat kelimenin böyle bir tarihî manası vardır ve Araplar, Hz. Peygamber için bu kelimeyi, bu tarihi anlamda kullanıyorlardı» (97).

Bu bilgilerle Enis Behiç Koryürek olayını karşılaştırdığımızda, ona gelerek kendisinin Çedikei Süleyman olduğunu söyleyen varlığın kim olduğunu daha iyi anlarız sanırım.

SONUÇ :

Kur'an'ın açıkça ifade ettiğine göre, cinler gaybı asla bilemezler. Sebe' suresi 14. ayette Cenab-ı Hak bu hususu şu örnekle açıklamaktadır : «Süleyman'ın ölümüne hükmettiğimiz zaman, onun öldüğünü ancak değneyi yiyen bir ağaç kurdu gösterdi. (Kurdun yemesiyle değnek yıkılınca, (onun öldüğü anlaşıldı ve) anlaşıldı

94. Buharî, Sahih Tevhid, 7, Müslim, Zikr, 67.

95. İbn Hişâm, Siyer, Mısır, 1936, 1/217.

96. Nesâî, İstiaze, 38, İbn Mace, Tıb, 33.

97. Süleyman Ateş, Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meâli, s. 261.

ki, eğer cinler, gaybı bilselerdi o küçük düşürücü azab içinde kalmazlardı.» Cinler gaybı bilememelerine rağmen, bazı bilgiler edinebilmek gayesiyle semalara yükseldiklerini ve oradan bazı şeyler duyarak öğrenmek istediklerini yine Kur'an'dan öğreniyoruz (98).

Bu açıklamalardan şunu anlıyoruz ki, cinler, insanlardan farklı bazı bilgilere sahip olabilir, ruh çağırma ve Hipnoz seanslarında bazı kişilerin geçmiş hayatlarına dair birtakım bilgiler verebilir. Şunun veya bunun ruhu olarak kendisini takdim eden bu varlıkların her söyledikleri doğru değildir. Bazılarının doğru olması, her söylediğinin doğru olmasını gerektirmez. Bu bir aldatmacadır ve şeytanın takdiklerine de uygun düşmektedir.

Başlıca gayesi, insanları hakdan doğrudan ve güzel şeylerden ve imandan uzaklaştırmak olan şeytan ve taifesi, ruh çağırma ve hipnoz seanslarını elbette en iyi bir biçimde değerlendirmeye çalışacaktır. İspirtualizm ile ilgili yayınlara baktığımızda, genellikle dinlerin tutarsızlığı ve geçersizliği ve özellikle ahiret inancını zedelemeye yönelik mesajlarla dolu olduğunu görürüz. Açıkça olmasa bile dolaylı bir inkarın varlığı söz konusudur.

Müslümanlar, maddeye inandığı ve onu bir gerçek olarak kabul ettiği gibi, madde üstü varlıklara da inanır. Ancak bu inanç, Kitap ve Sünnetle sınırlıdır. Kitap ve sünnete uymayan inanç, İslam nazarında makbul değildir. Reenkarnasyon inancı da Kitap ve sünnete uymayan bir inanç sistemidir ve İbn Hazm'a göre tenasühe inananlar kafirdir (99).

Cinlerin ömürleri uzun, nitelikleri bizden farklıdır. Kısa zamanda uzun mesafeleri dolaşabilir ve bazı farklı bilgilere sahip olabilir. Onların bizim bilmediğimiz konularda bazı şeyler söylemesi gaybı bildiklerini göstermediği gibi, reenkarnasyonu da göstermez. Onların söyledikleri ve bilgileri, çoğu zaman eksik, kasıtlı ve yanlışır. Pozitif düşünce ve metod, melek, cin ve şeytan'ı tanımıyor ve varlığını kabul etmiyor diye bunları reddedemiyeceğimiz gibi, ruhuların iddia ettikleri gibi reenkarnasyonu da kabul edemeyiz. Ruha inanırız, ancak ruhun bir başka bedende yeniden hayat sürmesine inanamayız. Ruh çağırma ve hipnoz seansları sırasında elde edilen bilgileri, ruhun değil de, kafir cinlerin veya diğer bir ifade ile şeytanların verebileceği ihtimalinin daha kuvvetli olduğu ka-

98. Mülk, 67/5. Rahıman, 55/35.

99. İbn Hazm, el, Fasıl, 1/90, 4/187.

naatindeyiz. Ruh çağırma ve hipnoz seanslarının, istia'ze ile birlikte Kur'ân'dan bazı ayetlerin okunarak yapılması halinde, gelen bu varlıkların ruh mu, yoksa cin veya şeytan mı olduğu konusunda bize bir bilgi verebilir. Bir okumadan bir de Kur'ân okuyarak yapılacak deneyler bize bu gerçeği gösterecektir sanırım.

Cenab-ı Hakkın inananlara uyarısı bu konuda şöyledir : «Kur'ân okuyacağın zaman, kovulmuş şeytandan Allah'a sığın» (100) «Doğrusu onun inananlar ve yalnız Rablerine güvenenler üzerinde bir etkinliği yoktur» (101) «Onun gücü sadece kendisini dost tutanlara ve Allah'a ortak koşanlardır» (102). Hz. Peygamber de Âyetü'l-Kürsî'yi başından sonuna kadar okuyan bir kişiye şeytanın yaklaşamayacağını haber vermiştir (103). Bu ayetlerin ve hadisin ışığında yapılacak çalışmalara önemle ihtiyaç bulunmaktadır (104).

100. Nahl, 16/98.

101. Nahl, 16/99.

102. Nahl, 16/100.

103. Buharî, Sahih, Vekâle, 10, Bed'ul halk, 11, Fezailu'l-Kur'ân, 10.

104. Cinlerle ilgili farklı ve daha geniş bilgi için bakınız. İbn Hacer el-Heysemî, el-Fetevâ el-Hadisiyye, Beyrut, Tarihsiz, s. 63-71.